

Dekadent, jak jsem si
dekandenta představoval

K recepci německé
literatury v Čechách
kolem roku 1900

Teze přednášky

1. Společné rysy české a německé literatury tradičně nevyzvedávány či dokonce přehlíženy. Nové studie tím netrpí: Lucie Kostrbová navazuje na F. V. Krejčího a Arne Nováka, kteří se tématu věnovali před r. 1914.
2. V Moderní revue vyšly nepřeložené německé texty a v edici Sympson, blízké Moderní revue, jedna Leppinova kniha v originále (Die Thüre des Lebens).
3. Recepce německé literatury přesto částečně na zapřenou (Arthur Breisky).
4. Společné módy: dandyismus, satanismus, dekadence.
5. Odkud znali Češi Amiela nebo Huysmanse? Z originálu nebo německého překladu, příp. německých recenzí?
6. Averse vůči autorům Manifestu moderny, kteří měli k Vídni blíž, brzdila recepci literárních děl Schnitzlera, Hofmannsthala a Altenberga v generaci Karáskově.

Nietzsche

Nietzsche jako objevitel dionýského principu

- Arne Novák Bedřich Nietzsche v Čechách. Národní listy. 21.4.1912
- 1139: Světlá v roce 1893 Zeyerovi, báseň Vrchlického, nietzschovská motta u Machara od r. 1894 (Jed z Judey), okruh Moderní revue vítal jeho etický radikalismus i aristokratičnost.
- Šalda v období Bojů o zítřek ovlivněn jeho kultem smyslů.
- Karásek převzal jeho invektivně vyhrocený sloh, Arnošt Procházka okázalý amoralismus.

Nietzsche, Překlady díla do češtiny

F. V. Krejčí, překlad Zarathustry a Nečasových úvah

Arnošt Procházka, překlad Případ Wagnerův, Antikrist,
Soumrak model (funkce pseudonymu)

Jan Krejčí, překlad Nečasové úvahy

Otokar Fischer, Tak pravil Zarathustra, 1914

monografie 1913, dále přeložil Zrození tragedie,
Antikrist, Josef Fischer, brat OF: Ecce homo a
Přehodnocování všech hodnot

Francouzská monografie germanisty H. Lichtenbergera
přeložena Arnoštem Procházkou r. 1900

Šalda: Nová krása její geneze a charakter
(Volné směry, roč. VII, č. 7-8, 9, 1903)

V umění nejde o krásu, ale o intenzivní prožitek
života (mystický kult života a cest k němu).

Smyslem umění je příprava cesty géniovi.

Cizí mu by ovšem Nietzscheův termín
„nadčlověk“.

Odmítá v duchu Nietzscheově metafyzickou
jistotu v životě.

Kultura proti civilizaci

Rilke, Larenopfer / Oběti lárům,

Rozhledy, 1895

- Rilke srovnáván s Klášterským (sic!)
- Nanejvýš povoláný zprostředkovatel mezi dvěma odcizenými si kulturními světy
- v tomto říjnovém čísle anketa o dohodnutí Čechů s Němci
- v 1. čísle Rozhledů na rok 1896 vyšel MANIFEST ČESKÉ MODERNY (J. V. Krejčí, F. X. Šalda, J. Třebický, O. Březina, J. S. Machar, V. Mrštík, A. Sova, K. Šlejhar, V. Choc, K. Körner, J. Pelcl, Fr. Soukup)

Manifest české moderny

- Neakcentujeme nikterak českost: Buď svým a budeš český. Mánes, Smetana, Neruda, tito nyní čistě čeští umělci par excelanc, platili celou polovici života za cizácky se vyjadřující. **Neznáme národnostních map.** Chceme umění, jež není předmětem luxusu a nepodléhá měnivým vrtochům liberální módy. Naše moderní není to, co je právě v módě: především realismus, včera naturalismus, dnes symbolismus, dekadence, zítra satanismus, okultismus, ta efemérní hesla, jež nivelizují a uniformují vždy na několik měsíců v řadu literárních děl a po nich se opičí literární gigrlata (*floutek, hejsek, švihák*).

Manifest české moderny

- Odsuzujeme proto brutálnosti, které se pod národnostním heslem provádějí z německé strany tak, jak bychom je odsoudili, kdyby se prováděly z naší strany. Odsuzujeme též politické strany, které jen ve prospěch vlád národnostní revnivost živí a v ní ubíjejí nejlepší síly národa. My budeme hledat **dorozumění s našimi krajany německými**; ne u zelených stolů, ne diplomatické spojování se v parlamentech – ale dorozumění na poli humanity a – žaludku. Jsme připraveni, že staré strany právě touto otázkou zfanatizují masy proti nám – ten příboj vydržíme. Myšlenka, jejímž základem jest poctivost, se neudupá, neukřičí, neuhlasuje.

Hubert Gordon Schauer

1886: Naše dvě otázky: „Co jest úkolem našeho národa?“ a „Jaká je naše národní existence?“.

Má češství vůbec nějaký smysl? Je kulturní hodnota naší nejisté národní existence skutečně tak velká, aby stálo za to věnovat jí veškeré duchovní síly, jež bychom jinak mohli vynaložit na nějakou práci pozitivní, např. vědeckou? Neučinili bychom pro lidstvo více, kdybychom se přimkli k duchovnímu životu velkého národa?

Od těchto pochybností o národovectví vyvinul se např. **Arnošt Procházka** v nacionalistu, ba antisemitu: 1920 recenze knihy H. Forda *Mezinárodní Žid*, 1921: Němečtí vlkodlaci.

Moderne Dichtung, jaro 1897
pokus o překonání etnických hranic

Alfred Guth, Josef Adolf Bondy

- Verlag der Modernen Dichtung, Sv. 1, 1897
- Alfred Klaar, Friedrich Adler, Hugo Salus, Jaroslav Vrchlický, R. M. Rilke, J. S. Machar, Antonín Sova, Jiří Karásek.
- S. K. Neumann: V dohledné době nemůže míti literární sblížení mladých vlivu na dohodnutí obou kmenů, aby různí ti Irové a Březovští v budoucnu nebyli možni, aspoň jako zástupcové lidu a činní politikové možni, toho svojí aliancí sotva docílíme.

Oskar Wiener o Vrchlickém, in: Das literarische Echo, 1, 1.4. 1899

Půda, z níž jeho umění vyrašilo, je národní, hrdý vavříin však vrhá stín na cizí snové oblasti. A zde naráží na výtku, jíž se básníkovi může dostat od jeho krajanů – výtku však, která založí jeho slávu: Jaroslav Vrchlický je kosmopolita.

Hugo Salus: Die Gewappneten, 1903

- (přel. Zdeněk Broman , 1907)
- Však navečer, kdy národů zmlk svár,
- jak rád já poslouchám, Tvých písní dumy,
- v nížvšecky proudy naší vlasti šumí!

Anatomie knihovny.

Knihovna Karáskovy galerie 1925–1951

- Rudolf Hans Bartsch: Er.
Ein Buch der Andacht.
Kresba na titulním listu
Hugo Steiner Prag. Lipsko:
Staackmann 1915. Ex libris
Hugo Salus
- Herbert Eulenber:
Mächtiger als der Tod.
1921. Ex libris Hugo Salus

patrně z pozůstalosti,
rozprodané po
Salusově smrti 1929.

Julius Alois Koráb:
Výbor z básní jako
28. svazek Svátkovy
lidové knihovny.

Przybyszewski,

Pokládali jsem jej za němce polského jména (Karásek,
Vzpomínka na Przybyszewského)

— MODERNÍ REVUE —

- Moderní revue, 1897
- Epipsychidion
- U moře (polsky o rok později: Nad morzem, 1898)
- Satanovy děti, přeložil Milan Fučík, Grosman a Svoboda, 1901 (Original 1897)

Przybyszewski

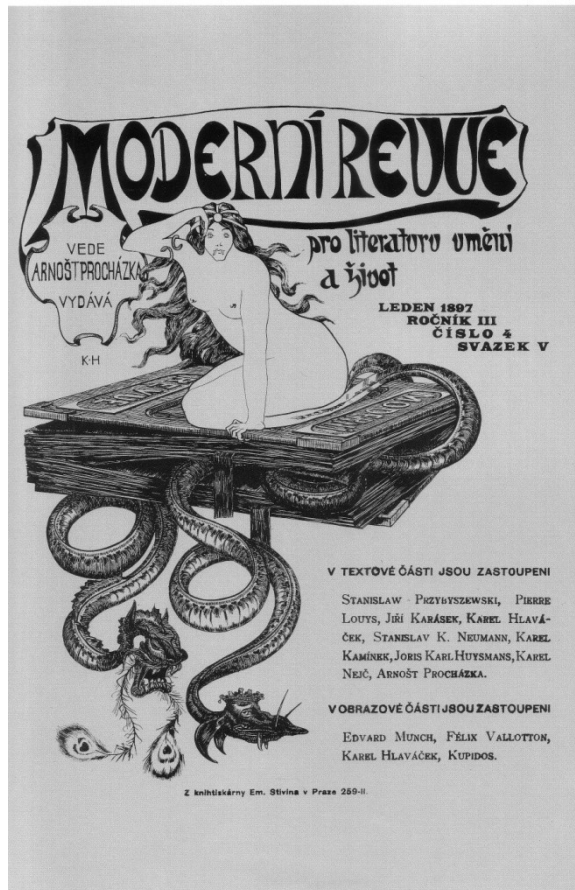
Nietzsche und Chopin, 1892, chopinisieren

Okruh berlínské bohémy: Richard Dehmel, Peter Hille, Detlev von Liliencron, Paul Scheerbart

1898 přichází Przybyszewsky do Krakova, staví se do čela skupiny (Młoda Polska) a pracuje jako redaktor jejich časopisu *Życie*.

1905 Stanisław Przybyszewski s Jadwigou Gąsowskou, která kvůli němu opustila Jan Kasprowicze, přesídlili do Toruně, kde se Przybyszewski léčil z alkoholismu.

Moderní revue 1894-1925

Karásek se prý o Przybyszewském dověděl od berlínského přítele.

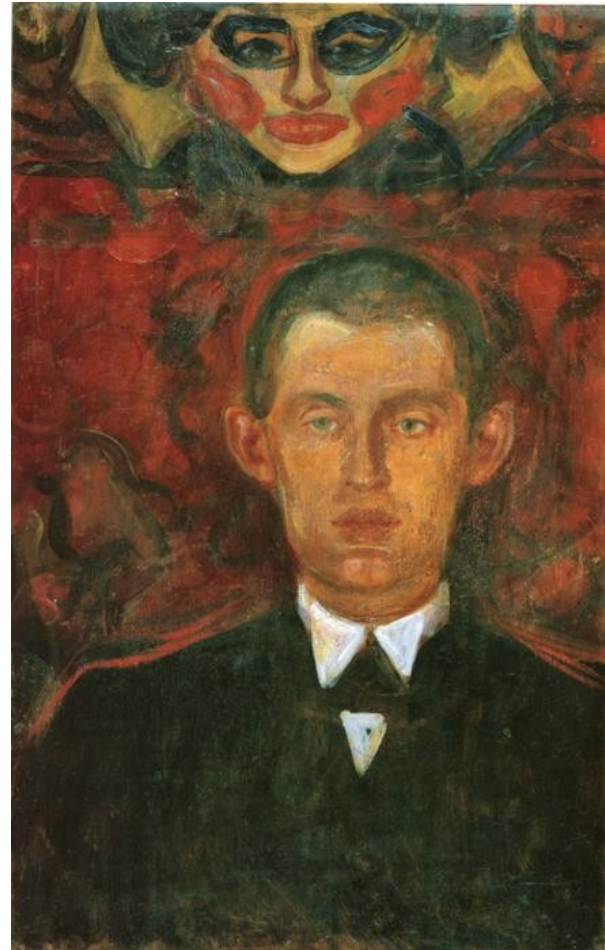
Totenmesse. 1893

Karásek: List z nejnovější poesie německé. Rozhledy 1894/95.

Przybyszewski o Munchovi v Berlíně Zum Schwarzen Ferkel

70: Majitel Černého prasátka se členům skandinávské bohémy hluboce klaněl a s pohrdáním hleděl, když do jeho vinárny zabloudil někdo z nás (Przybyszewski)

Mánes uspořádal 1905 výstavu Edvarda Muncha. Od r. 1896 se Przybyszewski snažil ji prý s Munchem domluvit.

Munch ve vzpomínkách Przybyszewského Jana Hloušková, 1997.

Unter den Linden / Neue
Wilhelmstrasse

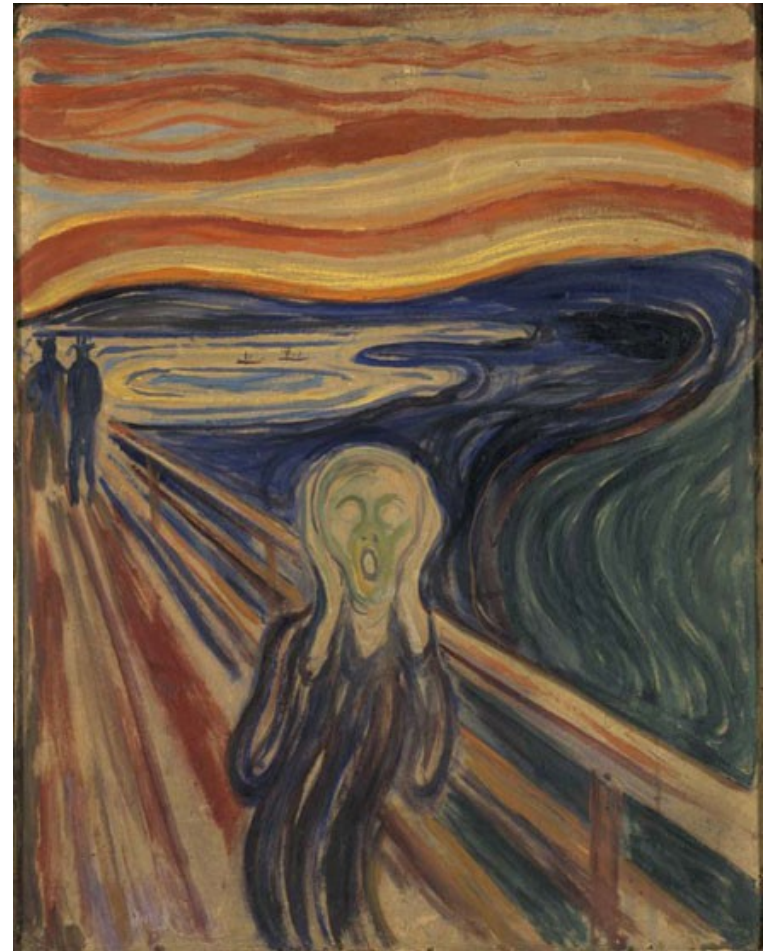
Kdesi v koutě dumal nad
skleničkou whisky veliký
vizionář Edvard Munch,

Zvláštní, jak se všichni lidé
neměli navzájem rádi. ...
Kdekoli se Strindberg
objevil, začínaly rozmíšky

Przybyszewski prý inspirátorem Muncha i Otto Weininger (Totenmesse, 1893)

Ve Weiningerově knize *Pohlaví a charakter* je řada odstavců, které mi připadají jako parafráze toho, co jsem deset či patnáct let před ním napsal, a weiningerovsk[ý] ... odpor a zhnusení veškerou fécondité hlásá nešťastný hrdina [Certain] na každé stránce svých předsmrtných vyznání.

Totenmesse

šílená satanská Černá mše

„mše“ za zemřelou milenku hrdinovu, stráž u jejího mrtvého těla, pohled do jejího mrtvého oka je narážka na Huysmanse *A rebours*.

Na hranici nedobrovolné komiky:

opájet se rozkoší ze svého pohlavního vampirismu

To jsou jen mrtvolné plyny, křičelo něco ve mě. Ne! ona mluví, mluví – Panebože, ona mluví.

Totenmesse

*Snad to byl jen psychický epifenomén fyzických
sebezničujících aktů, alkoholického deliria,
horečky ...*

zhanobení mrtvoly je tak posunuto na
fantasmagorickou rovinu

*stále silněji jsem cítil, jak se ve mě vzpouzel
chtíč hyeny.*

*pověst, že na pozadí mrtvého oka lze spatřit
poslední smrtelný boj ... zpustlou svatební noc,
v níž se spáří smrt a život.*

Totenmesse

Mrtvá krvácející žena se v příšerném majestátu napřímila v rakvi a rozpřáhla se, aby mě oběma pěstmi příšernou silou vrazila do prsou. V bezvědomí jsem byl daleko odmrštěn. (224)

Tento styl nazval Joseph Peter Stern outriert: přemrštěný.

Aby se vše neodehrávalo jen na rovině tělesné, mučil ji narážkami na Tolstého Kreutzerovu sonátu, na soulož jako projev nenáviststi a příležitost k ponižování.

Satans Kinder / Satanovy děti

1897

Gordon: Chci ničit ne proto, abych stavěl znovu, nýbrž jen, abych ničil. Protože zkáza je mé dogma, má víra, můj kult.

Miluji lidi, kteří se stále něčeho bojí, protože ti mi patří.

Decadence Now! Za hranicí krajnosti Rudolfinum 2010/2011

**V BARVÁCH CHOROBNÝCH: IDEA DEKADENCE A UMĚNÍ V
ČESKÝCH ZEMÍCH 1880–1914 .** Editor: Otto M. Urban,
Ph.D.

Spoluautoři: PaedDr. Luboš Merhaut, Csc., PhDr. Daniel
Vojtěch, Ph.D.

Uměleckém sdružení Sursum: **František Kobliha, Jan
Zrzavý, Josef Váchal, Jan Konůpek.**

Konfrontováni s německými současníky: Hugo Steiner-Prag,
Emil Orlik, Ferdinand Staeger, Alfred Kubin .

Krajnosti

<http://www.galerierudolfinum.cz/cs/exhibition/decadence-now-za-hranici-krajnosti>

Krajnost sebe: Bolest

Krajnost těla: Sex

Krajnost krásy: Pop

Krajnost mysli: Šílenství

Krajnost života: Smrt

Brno: Joel Peter Witkin

Vor Medúzy (Le Radeau de la Méduse, 1817-1818), obraz na Théodora Géricaulta.

„Parodickou reminiscencí“ na tento obraz je je fotografii *Ship of Fools*.

Théodor Géricault

1816 se potopila loď a ze 150 zachráněných cestujících, opuštěných posádkou, po 2 týdnech plavby přežilo 15 pološilných lidí. Na fotografii *Ship of fools* mají všichni trosečníci z voru tváře amerických politiků v čele s Georgem W. Bushem.

Po smrti Karla Hlaváčka (1898), nejdůležitější ilustrátor František Kobliha

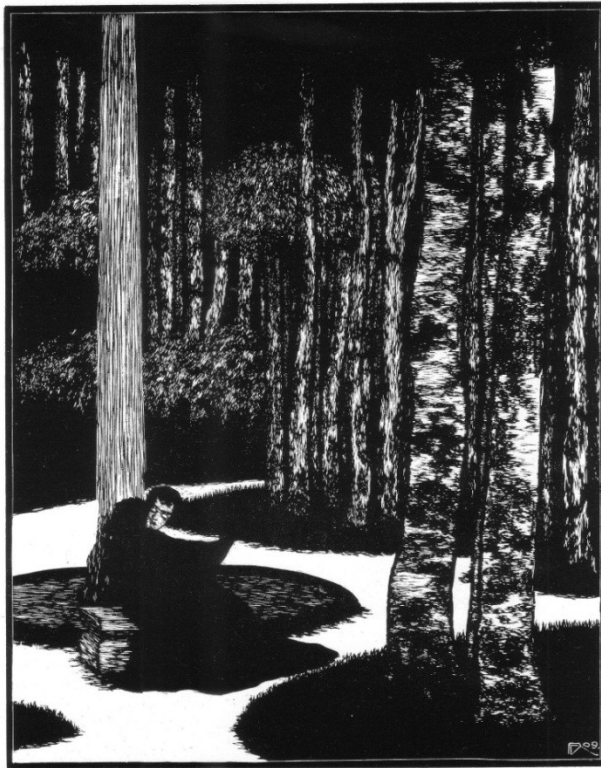
Procházkova sbírka Prostibolo duše (1894) známá morbiditou a odpuzující erotikou byla s ilustracemi Hlaváčkovými první bibliofilii v Čechách.

František Koblíha

— MODERNÍ REVUE —

142 / František Koblíha:
z cyklu Tristan, 1909-10.

Wagnerův Tristan a Isolda
jako kultovní dílo i
francouzské dekadence.

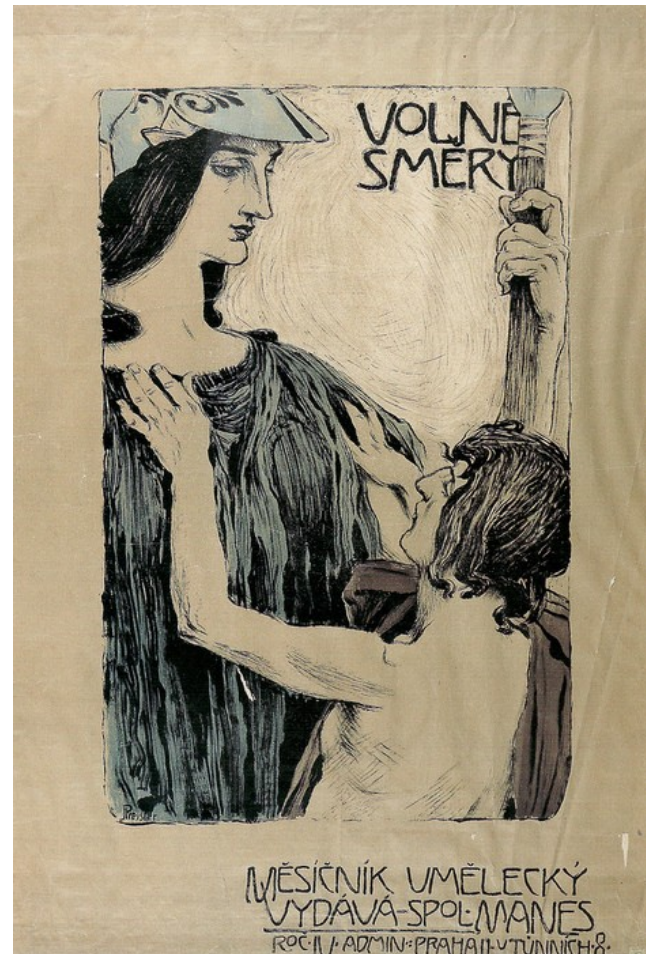
Drama Jaroslava Marie
"Tristan: bohatýrská
komedie" vychází z
libreta Wagnerova
hudebního dramatu
Tristan a Isolda (1859).

Nove směry, 1897-1945

The Studion, Pan nebo *Ver sacrum* byly revue, v níž literatura s grafikou tvořily jednotu. Po roce 1900 byla Moderní tištěná na papír průměrné kvality a i po obsahové stránce ztratila ambice exkluzivní revue. 1897-1898 si tyto cíle vytkl časopis *Volné směry*: měl velký formát, těžší papír, proložené písmo, originální zdobení stran.

Lenka Bydžovská a Roman Prahel:
Volné směry: časopis secese a moderny. Praha: Torst, 1993

- Jan Preisler
- 1903-1907 red. F. X. Šalda, a Miloš Jiránek (1909-1911)

Osma (1907 a 1908)

Vrchol česko-německé spolupráce

Emil Filla, Otakar Kubín,
Antonín Procházka,
Bohumil Kubišta, Max
Horb, Bedřich Feigl,
Vilém Nowak, Emil
Arthur Longen –
Pitterman; 1908
(rovněž Vlastimil Beneš,
Václav Špála, Linka
Procházková

Kafkův portrét od Feigla

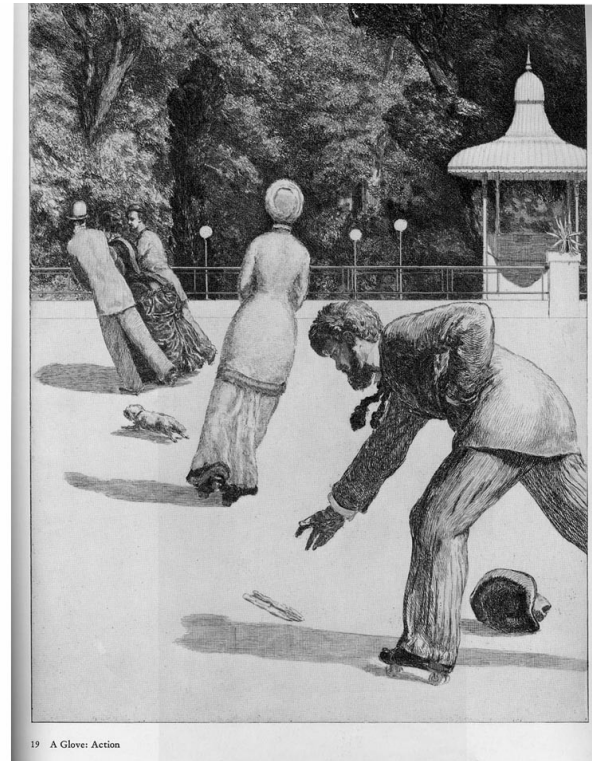

Kostrbová

Mezi Prahou a Vídní. Česká a vídeňská literární moderna na konci 19. století. Praha 2011.

Generace zbavená nacionální úzkoprsosti se snaží vytvořit nový kulturní typ české kultury na širokých evropských základech. (F. V. Krejčí, 1898)

V čem je Max Klinger (Handschuh) dobově příznačný?

Lucie Kostrbová, provd. Merhautová

Mit Kurt Ifkowitz: Die
Wiener Wochenschrift
Die Zeit (1894–1904) als
Mittler zwischen der
Tschechischen und
Wiener Moderne . Praha,
Wien 2011.

Hermann Bahr s novinářem
Heinrichem Kannerem a
ekonomem Isidorem
Singerem

•

Outline
Level

Daniel Vojtěch: Ještě jednou k otázce „podstatné duchové proměny doby“ v čase rozpadu včerejšího světa.

Krakonošova zahrada bratří Čapků (1909–10) jako druhá vlna recepce Mladé Vídně.

Daniel Vojtěch : Kromě vlivů všeobecně sdílených celou modernou (Schopenhauer, Nietzsche, Lichtenberg, La Rochefoucauld, Wilde) byly tyto formy rozhodující měrou iniciovány přijetím literárního díla Mladé Vídně – K. Krause, A. Schnitzlera, ale především Petera Altenberga, jeho „extraktů života“, „minutových románů“.

(Srovnává prostorovou představu zahrady s Andrianovou Zahradou poznání)

Krakonošova zahrada

O SMRTI A ZRADĚ ŽIVOTA

„Není-li život co nejkrásnější?“ pravil k nám kdosi, jenž umiňoval si žít co nejkrásněji.

„Krása divadel a rozžatých lustrů, cinkání sklenic a smíchů, veliká zrcadla, krásné šaty napuštěné vůní, krása kravaty, přátel a družnosti; není-li život krásný?

Nebo oddati se slunci, radovati se nad květy a mezí jako babočka-admirál, koupati se pod košatým stromovím řeky nahý a krásný, když nadchází večer a přijdou hvězdy; a potom diviti se přírodě, jež je veselá a krásná jako božské zvíře: ó, řekněte, není život krásný?

Krakonošova zahrada jako altenbergovský impresionismus založený na dialozích

Jsou mnozí, kteří se dopouštějí smrti ze vzdáleného nakažení, okouzlení příkladem, tažení Smrtí, jež přešla blízko nich. Neboť ona je krásná jako záletnice, jako měkká kurtisána s černýma očima tak sladkýma a mocným, že pohled, jenž z nich vyšel, je sám žijící a ještě dlouho, když ona už přešla, bloudí po světě a rozteskňuje srdce mužů.“

„Budiž,“ pravili jsme zarmoucení; „avšak stačila by jen ženina láska a prchavé zachvění jejích rtů a mdlé ‚ano‘, jež je, žel, příliš tiché, než aby mohlo zníti po celý náš život, stačilo by to, abyste zradil smrt, jež je nejkrásnější.“

Přínos dekadence podle Jana Papiora: Ošklivost se odpoutává od svého protikladu Krásy, a mnohdy se zdá, jak by Zlo mohlo být Dobrem i Krásou.

